

Citation: Dikmen B. B. & Köksal A. G. (2019), Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Hile Yapma Eğilim Düzeylerinin Tespiti: Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda Bir Alan Çalışması, BMIJ, (2019), 7(3): 165-182 doi: <http://dx.doi.org/10.15295/bmij.v7i3.1240>

MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN HİLE YAPMA EĞİLİM DÜZEYLERİNİN TESPİTİ: GİRESUN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER MESLEK YÜKSEKOKULU'NDA BİR ALAN ÇALIŞMASI*

Beyhan BELLER DİKMEN²

Ayşe Gül KÖKSAL³

Received Date (Başvuru Tarihi): 30/05/2019

Accepted Date (Kabul Tarihi): 25/08/2019

Published Date (Yayın Tarihi): 10/09/2019

ÖZ

Günümüzde yönetici ve çalışanların çıkar sağlamak amacıyla kasıtlı bir şekilde davranması ve yanlış bilgiler sunması olarak ortaya çıkan hileler, önemli bir işletme sorunu haline gelmiştir. Yapılan hileler başta devlet, yatırımcılar, çalışanlar, işverenler, satıcılar, kamuoyu olmak üzere birçok kesimi etkilemekte, hatta işletmelerin varlıklarını tehdit etmektedir. Hile içeren davranışlar, işletmelerde farklı görevlerdeki yönetici ve çalışanlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Meslek yüksekokulu öğrencileri de işletmelerde çalışacak adaylar arasında yer almaktadır. Bu çalışmanın amacı, sosyal bilimler meslek yüksekokulunda eğitim gören ve muhasebe dersleri almış öğrencilerin hile yapma eğilim düzeylerini belirlemektir. Veriler Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda 2017 – 2018 Eğitim Öğretim Yılı Bahar Döneminde eğitim gören birinci ve ikinci sınıfta muhasebe dersleri almış 359 adet öğrenciden anket yoluyla elde edilmiştir. Elde edilen veriler t – testi (Independent-Samples T Test), tek yönlü varyans (One –Way ANOVA) ve Welch testi aracılığı ile analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hile, Muhasebede Hile, Meslek Yüksekokulu Öğrencileri

JEL Kodları: M41, M42

TENDENCY LEVEL OF CHEATING OF VOCATIONAL SCHOOL STUDENTS: A FIELD STUDY IN GİRESUN UNIVERSITY VOCATIONAL SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES

ABSTRACT

Nowadays, tricks as managers and employees acting in a deliberate manner to provide benefits and presenting false information, has become an important business problem. Tricks effect many units such as notably government, investors, employees, employers, sellers and the public, even threaten the assets of businesses. Tricking behaviors are carried out by managers and employees with different positions in the businesses. Vocational school students are among candidates to work in businesses. The purpose of this study is to determine the level of tricking tendencies of Social Sciences Vocational School students who have taken courses of accounting. The data were obtained through a survey from 359 students who have taken courses of accounting in the first and second classes, continuing to study in spring semester of 2017-2018 academic year in Giresun University Social Sciences Vocational School. The data were analyzed through independent samples t test, one way anova and welch test.

Keywords: Trick, Trick in Accounting, Vocational School Students

JEL Classification: M41, M42

* Bu çalışma, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde 02 – 04 Mayıs 2019 tarihlerinde düzenlenen 18.Uluslararası İşletmecilik Kongresi'nde sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

²Dr. Öğr. Üyesi, Tarsus Üniversitesi, Uyg. Teknoloji ve İşletmecilik YO, b.beyhanbeller@gmail.com <https://orcid.org/0000-0003-2260-6321>

³Doç. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İ.İ.B.F., aysegul.hatipoglu@gmail.com <https://orcid.org/0000-0002-3274-5029>

1. GİRİŞ

Hile, Türk Dil Kurumu tarafından; birini aldatmak, yanıltmak amacıyla yapılan düzen, dolap, oyun, ayak oyunu, alavere, dalavere, desise, entrika olarak tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu). 2018 yılında Sertifikalı Hile Denetçileri Birliği (Association of Certified Fraud Examiners (ACFE)) tarafından yayınlanan raporda hilenin tanımı yapılmıştır. Bu tanıma göre hile; bir kişinin mesleğini kişisel zenginleşme amacı doğrultusunda kullanarak, çalıştığı kurum ya da kuruluşlara ait varlık ve kaynakları kasıtlı olarak kötüye kullanması ya da yanlış uygulamalar yapması şeklinde ifade edilmiştir (ACFE, 2018, s. 6).

Yukarıdaki tanımlarda da belirtildiği gibi, insanların işletmelerdeki görevlerini yerine getirirken bilinçli bir şekilde birilerini yanıltmaya çalışması hilenin oluşmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle hile, hileyi yapan kişi başta olmak üzere işletmeye ve işletmenin üreteceği bilgileri kullanacak olan kişi ya da kuruluşlara zarar vermektedir. Çünkü, hileli davranışlar sonucunda elde edilen işletme bilgilerinin kullanılması ile alınacak kararlar doğruyu yansıtmayacaktır. Bu nedenle işletme içerisindeki kontrolün özenli bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. İşletmelerin farklı bölümlerinde çalışan kişiler tarafından yapılabilen hilenin kim tarafından yapıldığı da büyük önem taşımaktadır. Çünkü, işletmelerde hem yöneticiler hem de çalışanlar tarafından hile yapılabilmektedir. İşletmelerde üst düzey çalışanlar tarafından yapılan hileler de dahil olmak üzere tüm hilelerin ortadan kaldırılması işletmeler açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle, işletmelerde çalışacak adaylara eğitim hayatlarında ve gerektiğinde işletmelerde hizmet içi eğitimlerle iş etiği konuları ile ilgili bilgiler verilmelidir. Bu tarz eğitimlerle hilenin ortaya çıkmadan önlenmesi de mümkün olabilecektir.

Bu çalışma, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda eğitim gören ve muhasebe dersleri almış öğrencilerin hile yapma eğilim düzeylerini belirlemeye yönelik oluşturulan ifadelerle katılma düzeylerini ve bu öğrencilerin hile yapma eğilim düzeylerinin belirlenmesinde demografik özelliklerinin bir farklılığa yol açıp açmadığını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde, hile ve muhasebede hile kavramları, muhasebe hilelerinin yapılma nedenleri, hile yapanların karakteristik özellikleri ve literatür taraması ile ilgili teorik bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde ise, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda eğitim gören ve muhasebe dersleri almış öğrencilerin hile yapma eğilim düzeylerini belirlemeye yönelik oluşturulan ifadelerle katılma düzeylerini ve bu öğrencilerin hile yapma eğilim düzeylerinin belirlenmesinde demografik özelliklerinin bir farklılığa yol açıp açmadığını belirlemeye yönelik uygulama kısmı yer almıştır.

2. MUHASEBE HİLELERİ VE YAPILMA NEDENLERİ

Hile, işyerlerinde çalışan personelin yanlış olduğunu bildiği ya da doğru olduğuna inanmadığı bazı yanlışlıkları ve kanuna aykırı hareketleri bilinçli olarak ya da yanlış sunma niyeti doğrultusunda yapması şeklinde tanımlanmaktadır (Hatunoğlu, Koca ve Kılılı, 2012, s. 177). Muhasebe bilimi açısından hile; işletmede gerçekleştirilen işlemlere ait kayıt, belge ve hesapların kişisel çıkarlar doğrultusunda, başkalarını yanıltıcı bilgilerle gerçeğin gizlenmiş bir şekilde düzenlenmesi ya da belgelere zarar verilmesi şeklinde tanımlanabilmektedir (Anuk, 2015, s. 55). Muhasebe hileleri; vergi matrahının düşük gösterilmesi amacı doğrultusunda gerçek ilişki, işlem ve hesapların hazırlanan defter kayıtları ve belgeler üzerinde yapılan kasıtlı faaliyetlerle gizlenmeye çalışılması olarak ifade edilmektedir (Bayraktaroğlu, 2016, s. 189). Hilenin tanımlarında da belirtildiği gibi, profesyonel bir şekilde gerçekleştirilen hile kasıtlı olarak yapılmaktadır (Kaval, 2005, s. 65).

İşletmelerde yapılan hilelerin kim tarafından ve hangi amaç doğrultusunda yapıldığı farklı hile türlerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Hile türleri en genel anlamda; çalışan hileleri, yönetim hileleri, yatırım hileleri, satıcı hileleri ve müşteri hileleri olmak üzere beş farklı türde belirtilmektedir. Her bir hile türü yapılan kişi ya da kişilere göre işletmelere ya da işletmelerdeki farklı birimlere zarar vermektedir. İşletmede çalışanlar tarafından yapılan hile işverene, yönetim hileleri finansal tablo ilgililerine, yatırım hileleri yatırımcıya, satıcı hileleri satın alma işlemlerini gerçekleştiren işletmelere ve müşteri hileleri ise mal veya hizmeti satan işletmeye zarar vermektedir (Haftacı, 2014, s. 88). İşletmelerde çalışanlar ve işletmenin tepe yöneticileri tarafından yapılabilecek hileleri örneklendirmek mümkündür. Çalışan hilelerine örnek olarak; sahte fatura düzenlenmesi, tahsilatların zimmete geçirilmesi, varlıkların çalınması, satın alınmamış herhangi bir varlık için ödeme yapılması, bir ücret karşılığında rakip firmalara teknik bilgi aktarılması, fiktif satıcılara ödeme yapılması gibi davranışlar verilebilmektedir. Yönetici hileleri ise; yöneticilerin, işletmenin karını ortaya çıkan tutardan daha az göstererek vergi planlaması yapılmasını sağlaması ya da karı daha fazla göstererek işletmenin ortaklarına, yatırımcılarına veya kredi talep eden finans kuruluşlarına işletmenin durumunu iyi göstermesi şeklinde örneklendirilebilmektedir (Karacan ve Uygun, 2012, s. 262).

İnsanların hile yapmasına neden olan bazı risk faktörleri bulunmaktadır. Bu faktörler, Denetim Standartlarına İlişkin Açıklamalar No: 99'da (Statements on Auditing Standards (SAS)) baskı / güdü, haklı çıkarma ve fırsat olmak üzere üç grupta sınıflandırılmıştır. İşletme yöneticilerinin çalışanları için ulaşılması zor ya da ulaşılamaz hedefler belirlemesi ya da çalışanların işletmenin durumunu iyi göstermeleri sonucunda bu durumun onlara prim kazandırabileceği düşüncesine sahip olmaları baskı / güdü riskine örnek olarak

gösterilebilmektedir. Çalışanın yeterli ücret alamamasından dolayı sağlık problemini çözememesi sebebiyle maddi çıkar sağladığını ifade etmesi haklı çıkarma riskine örnek olabilmektedir. İşletmedeki kilitlenmemiş kasalar, çalışanların aşırı güvene bağlı olarak birbirleri ile şifrelerini paylaşması, işletmede fiziksel veya teknolojik boyutta olabilecek açıklar ise fırsat riskinin olabileceğini göstermektedir (Ertuğul, 2014, s. 113).

Bir önceki paragrafta yer alan örneklerde de ifade edildiği gibi, insanların hile yapmasının temelinde, kişileri aldatma ve bu davranıştan çıkar sağlama düşüncesi yer almaktadır (Ertuğul, 2014, s. 112). Muhasebe hilelerine başvurulmasındaki en önemli neden ise, vergi kaçırma olayı olarak belirtilmektedir. İşletmeler, vergi kaçırma olayını, faaliyetleri sonucunda meydana gelen giderlerini daha yüksek ya da yüksek olan gelirlerini daha az göstererek daha az vergi ödeme yolu ile gerçekleştirebilmektedir (Doğan, Nazlı ve Gülçin, 2018, s. 800 – 801).

3. HİLE YAPANLARIN KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ

Hile yapan insanların davranışsal açıdan bazı ortak özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Küçük, 2008, s. 28 - 30):

- Hile yapanlar, şahsi çıkarlarına düşkün kişilerdir.
- Hile yapanlar, açgözlü oldukları için her zaman sahip olduklarından daha fazlasını elde etmek isterler.
- Hile yapanlar, aşırı kıskanç oldukları için başkalarının işyerlerindeki başarılarının yanı sıra iş dışındaki yaşantılarını da kıskanmaktadırlar.
- Hile yapanların hoşgörülerini az olduğu için her şeye çabuk sinirlenmektedirler.
- Hile yapanlar, hayattan bekledikleri ideal amaçlarına ulaşamadıklarını düşünmelerinden dolayı kendilerini değersiz hissetmektedirler.
- Hile yapanlar, iş ile ilgili normal bilgi talebine karşı çıkmakta ya da isteksiz davranmaktadırlar.
- Hile yapanlar, hazırlanan raporların sunulmasında normal olmayan gecikmelere neden olmaktadır.
- Hile yapanlar, sevimli ve yardımsever görüntülerinin altında, hoşgörüsüz ve şiddet eğilimli bir kişiliğe sahiptirler.
- Hile yapanlar, duygusal ve alıngan bir kişiliğe sahiptirler.
- Hile yapanlar, kendi kusurları ile ilgili olarak başkalarını suçlu görmektedirler.
- Hile yapanlar, arkadaşları ve ailesini her zaman diğer tanıdıklarından uzak tutmaya çalışmaktadırlar.

- Hile yapanlar, gizlilikten hoşlandıkları için çalışma masasının ya da eşyalarının başkaları tarafından karıştırılmasından hoşlanmamaktadırlar.
- Hile yapanlar, birkaç günde evlenebilmekte, evini değiştirebilmektedirler.
- Hile yapanların alkole bağımlılıkları artmaktadır.
- Hile yapanlar, çocuklar ve hayvanlara karşı hoşgörüsüz ve şiddet eğilimlidirler.
- Hile yapanlar, başkalarını kontrol etmek için etraflarına tehditler savurmaktadırlar.
- Hile yapanlar, başka personel ile ilişkilerini en alt seviyeye indirerek kendi içlerine kapanmaktadırlar.
- Hile yapanlar, yaptıkları hilenin ortaya çıkmaması için başkaları tarafından yapılması gereken işleri de üstlenmek istemektedirler.
- Hile yapanlar, önemli gibi görünerek diğerlerinin kendileri hakkında daha iyi düşünmeye sahip olmalarını istemektedirler.

Yukarıda sıralandığı gibi, hile yapan insanların sahip olduğu davranışsal özelliklerinin yanı sıra hile yapan işletme çalışanlarının bazı karakteristik özellikleri de bulunmaktadır. Bu özellikler, ACFE tarafından 2010 yılında yapılmış olan araştırmalarla belirlenmiştir. Belirlenen bu özellikleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Şenlik, 2010; Doğan vd, 2018, s. 802 - 803):

- Toplam hile yapanların % 66'sını hile yapan erkekler oluşturmaktadır. Bu oran, erkeklerin kadınlara göre daha fazla hile yaptığını göstermektedir.
- Evli bireylerin bekar bireylere göre daha fazla hile yaptıkları tespit edilmiş ve bu bireylerin mutlu bir evliliklerinin olduğu belirlenmiştir.
- Hile yapanların % 50'ye yakını üniversite ve lise mezunlarından oluşmaktadır. Ancak maddi olarak en büyük zararı verenler lisansüstü seviyede eğitim alan kişilerdir.
- Kendilerini çok zeki sanan hilekarlar sisteme meydan okumak için hile yoluna başvurumaktadırlar. ACFE raporunda, bu kişilerin zeka düzeylerinin yüksek olduğu veya bu iddiada buldukları ortaya çıkmıştır.
- Hile yapan kişiler risk alma eğiliminde olup, risk almaktan kaçınmamaktadırlar.
- Hile yapan kişiler, ileri yaşlara sahip olan kişilerdir. Belirli mevkilere ulaşmış ve belirli yetkileri elde etmiş 40 – 50 yaşları arasındaki kişiler en çok hile yapan yaş grubu olarak tespit edilmiştir.
- Hile yapan kişiler iş ile ilgili aşırı meraklı ve oldukça azimli çalışan kişilerdir. Aynı zamanda bu kişilerin ilgi düzeyleri yüksek seviyelerdedir.

- İşyerinde kurallara uymama eğiliminde olan çalışanlar, hile yapmaya daha eğilimlidir.
- Hile yapanlar, işte geç saatlere kadar vakit harcayarak tatile çıkmaktan kaçınmaktadırlar.
- Hile yapanlar, kişilik olarak stresli, sinirli ve sorunlu kişilerdir. Bu kişilerin kumar, içki ve uyuşturucu gibi kötü alışkanlıkları bulunmaktadır.
- Hile yapan kişiler diğer kişilere göre daha bencil bir yapıya sahiptir. Bu kişiler, kendilerini daha önemli biri gibi görerek üstlerini ve çalışma arkadaşlarını küçümseyici tavır takınmaktadırlar.
- Rahat bir yaşam sürme hırsı, pahalı hobilerinin ve bol para harcama isteklerinin olması hile eğilimini tetikleyen göstergeler olarak ifade edilmektedir. Herhangi bir neden olmadan çalışanın yaşam düzeyinin yükselmesi de hile faaliyetinin habercisi olabilmektedir.
- İşyerlerindeki yerlerine göre işletmenin en güvenilir ve en çalışkan kişileri hile yapabilen kişilerdir.
- İşyerlerinde en çok hile olayı muhasebe bölümünde ortaya çıkmaktadır.
- Hile yapan kişiler, işletmenin müşteri ve satıcıları ile yakın ilişki kurmaktadırlar.
- Hile yapanları motive eden unsurlar arasında daha fazla maaş, prim ya da ödül gibi kişisel kazanç beklentileri bulunmaktadır.
- Geçmişinde işvereni ile problemleri olan kişiler hile yapmaktadır.
- Geçmişinde yasal problemleri olan kişiler hile yapmaktadır.
- Elde ettiği kazancının yetersizliğinden şikayet eden kişiler hile yapmaktadır.
- Ailesi ile sorunları olan kişiler hile yapmaktadır.
- Otorite yokluğu ile ilgili olarak şikayet eden kişiler hile yapmaktadır.
- Başarılı olma konusunda aşırı baskıya maruz kalan kişiler ile yapmaktadır.

4. LİTERATÜR TARAMASI

Doğan, Nazlı ve Gülçin (2018), Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi'nde eğitim gören ve muhasebe dersi almış meslek yüksekokulları öğrencilerinin hile yapmaya eğilim düzeylerini tespit etmek amacıyla Bahçe, Düziçi ve Kadirli Meslek Yüksekokulları'nda eğitim gören 185 adet öğrenciye ulaşılmıştır. Yapılan araştırma ile meslek yüksekokulu öğrencilerinin oluşturulan ankette yer alan bazı ifadelerle katıldıkları, bazı ifadelerle ise "ne katılıyorum ne katılmıyorum" şeklinde cevap vererek görüş belirtmekten kaçındıkları tespit edilmiştir. Aynı

zamanda bu öğrencilerin cinsiyetlerine, sınıflarına ve bölümlerine göre hile yapmaya eğilim düzeyleri arasında bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek için hipotezler oluşturularak, t – testi ve tekyönlü varyans analizi testi yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda; öğrencilerin cinsiyetlerine ve sınıflarına göre hile yapmaya eğilim düzeylerini belirlemeye yönelik oluşturulan ifadelere katılma düzeyleri arasında herhangi bir farkın olmadığı tespit edilmiştir. Buna rağmen öğrencilerin bölümlerine göre hile yapmaya eğilim düzeylerini belirlemeye yönelik oluşturulan ifadelere katılma düzeyleri arasında herhangi bir farkın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5. MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN HİLE YAPMA EĞİLİM DÜZEYLERİNİN TESPİTİ: GİRESUN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER MESLEK YÜKSEKOKULU’NDA BİR ALAN ÇALIŞMASI

Çalışmanın araştırma kısmında meslek yüksekokulu öğrencilerinin hile yapma eğilim düzeylerini tespit edebilmek amacıyla Doğan vd. tarafından oluşturulan ölçekten yararlanılmıştır. Bu bölümde, araştırmanın amacına, metodolojisine, yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgulara ve bu bulgulara ait değerlendirmelere yer verilmiştir.

5.1.Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu’nda eğitim gören ve muhasebe dersleri almış öğrencilerin hile yapma eğilim düzeylerini belirlemeye yönelik oluşturulan ifadelere katılma düzeylerini ve bu öğrencilerin hile yapma eğilim düzeylerinin belirlenmesinde demografik özelliklerinin bir farklılığa yol açıp açmadığını tespit etmektir.

5.2.Araştırmanın Metodolojisi

Bu kısımda, araştırmanın hipotezleri oluşturularak, araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplama yöntemleri, verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

5.2.1.Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki hipotezler geliştirilmiştir:

H1a: Meslek yüksekokulu öğrencilerinin, **cinsiyetlerine göre** hile yapma eğilim düzeylerini belirlemeye yönelik oluşturulan ifadelere katılma düzeyleri arasında fark vardır.

H1b: Meslek yüksekokulu öğrencilerinin, **sınıflarına göre** hile yapma eğilim düzeylerini belirlemeye yönelik oluşturulan ifadelere katılma düzeyleri arasında fark vardır.

H1c: Meslek yüksekokulu öğrencilerinin, **gelirlerine göre** hile yapma eğilim düzeylerini belirlemeye yönelik oluşturulan ifadelere katılma düzeyleri arasında fark vardır.

H1d: Meslek yüksekokulu öğrencilerinin, **memleketlerine göre** hile yapma eğilim düzeylerini belirlemeye yönelik oluşturulan ifadelere katılma düzeyleri arasında fark vardır.

H1e: Meslek yüksekokulu öğrencilerinin, **bölgelerine göre** hile yapma eğilim düzeylerini belirlemeye yönelik oluşturulan ifadelerle katılma düzeyleri arasında fark vardır.

5.2.2.Evren ve Örneklem

Araştırma, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda 2017 – 2018 eğitim öğretim yılının bahar döneminde eğitim gören birinci ve ikinci sınıfta muhasebe dersleri almış olan öğrencileri kapsamaktadır. Bu kapsamda, araştırmanın evreni, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda 2017 – 2018 eğitim öğretim yılında güz ve bahar dönemlerinde muhasebe dersleri almış 758 adet öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın evren sayısı dikkate alınarak evreni temsil etme kabiliyeti yüksek olan örneklem büyüklüğü aşağıdaki formül yardımıyla hesaplanmıştır (Deran, Erduru ve Keleş, 2016, s. 90).

$$n_0 = \frac{t^2 \times s^2}{d^2} \quad n = \frac{n_0}{1 + n_0 / N}$$

N: Evren büyüklüğü
n: Örneklem büyüklüğü
t: Güven düzeyine karşılık gelen z tablosu değeri
s: Evren için tahmin edilen standart sapma
d: Kabul edilebilir sapma toleransı

$$n_0 = \frac{1,96^2 \times 0,5^2}{0,05^2} = 384,16 \quad n = \frac{384,16}{1 + 384,16 / 758} = 255$$

Yukarıdaki formüle göre, hazırlanan anketlerin uygulanacağı örneklem büyüklüğü 255 adet öğrenci olarak hesaplanmıştır. Araştırma sürecinde öğrencilerle yüz yüze yapılan görüşmelerde anket formlarının doldurulması sağlanmıştır. Bu yöntemle, öğrenciler tarafından doldurulan toplam 359 adet anket analize dahil edilmiştir. Öğrenciler tarafından doldurulan 359 adet anket sayısının örneklem büyüklüğü olarak belirlenen 255 adet anket sayısından büyük olması, öğrencilere uygulanan anketler sonucunda elde edilen bulguların araştırmanın güvenilirliği konusunda yeterli olduğunu göstermektedir.

Araştırmanın örneklemini, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda muhasebe dersleri alan öğrenciler oluşturduğu için, araştırmanın sonuçları örneklemin nitelikleri ile sınırlıdır. Verilerin sadece Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda muhasebe dersleri alan öğrencilerden toplanmış olması araştırmanın en önemli kısıtlarından birini oluşturmaktadır.

5.2.3. Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada, analizin yapılması için kullanılan veriler, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda 2017 – 2018 eğitim öğretim yılının güz ve bahar dönemlerinde muhasebe dersleri alan öğrencilerine anket yöntemi uygulanarak elde edilmiştir.

Araştırmada anket yönteminin uygulanabilmesi için (Doğan vd, 2018) tarafından oluşturulan anket formu kullanılmıştır.

Kullanılan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, meslek yüksekokulu öğrencilerinin demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorulara, ikinci bölümde ise “Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Hile Yapma Eğilim Düzeylerinin Belirlenmesi İle İlgili Oluşturulan İfadelere Katılma Düzeylerini” belirlemeye yönelik sorulara yer verilmiştir. 28 maddeden oluşan bu ölçek, 5’li Likert tarzında (1 – Kesinlikle Katılıyorum, 2 - Katılıyorum, 3 – Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum, 4 - Katılmıyorum, 5 – Kesinlikle Katılmıyorum) hazırlanmıştır.

5.2.4.Verilerin Analizi

Bu bölümde, anket yoluyla elde edilen, araştırmaya katılan meslek yüksekokulu öğrencilerinin demografik özellikleri ve kullanılan ölçekle elde edilen verilerin istatistiksel analizleri sonucunda elde edilen bulgular ve bu bulgulara ait yorumlara yer verilmiştir. Meslek yüksekokulu öğrencilerinin demografik özellikleri ve hile yapma eğilim düzeyleri arasındaki farklılığı belirtebilmek için veriler istatistik paket programına aktarılmıştır. Analizlerde, güvenilirlik analizi, t testi, varyansların homojenliğini ölçmek için Levene testi, tek yönlü varyans analizi (One- Way ANOVA) yöntemi uygulanmıştır.

5.3.Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmaya katılan 359 adet meslek yüksekokulu öğrencilerine ait demografik durum ve öğrencilerin hile yapma eğilim düzeylerine ait verilerin istatistiksel analizlerinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

5.3.1.Demografik Özelliklerin Değerlendirilmesi

Ankete katılan meslek yüksekokulu öğrencilerinin; cinsiyet, sınıf, gelir düzeyleri, memleketleri ve bölümlerinin tespitine yönelik sorulara verilen cevapların dağılımını aşağıdaki Tablo 1’deki gibi göstermek mümkündür:

Tablo 1. Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Demografik Özellikleri

Demografik Özellik	Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	204	56,8
Erkek	155	43,2
Sınıf		
Birinci Sınıf	125	34,8
İkinci Sınıf	234	65,2
Gelir Düzeyi		
0 – 400 TL	163	45,4
401 – 800 TL	82	22,8
801 – 1.200 TL	55	15,3
1.201 TL ve üzeri	59	16,5
Memleket		
Ordu	34	9,5
Giresun	197	54,9
Trabzon	24	6,7
Diğer	104	29
Bölümler (Normal Öğretim ve İkinci Öğretim)		
Muhasebe ve Vergi Uygulamaları	83	23,1
Finans - Bankacılık ve Sigortacılık	90	25,1
Yönetim ve Organizasyon	70	19,5
Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı	81	22,5
Seyahat, Turizm ve Eğlence Hizmetleri	35	9,8

Tablo 1’de gösterildiği gibi, ankete katılan meslek yüksekokulu öğrencilerinin % 56,8’i kadın, % 43,2’si ise erkek; % 34,8’i birinci sınıf, % 65,2’si ikinci sınıflardan oluşmaktadır. Ankete katılan öğrencilerin % 45,4’ü 0 – 400 TL, % 22,8’i 401 – 800 TL, % 15,3’ü 801 – 1.200 TL ve % 16,5’i 1.201 TL ve üzerinde gelire sahiptir. Öğrencilerin memleketlerine göre % 9,5’i Ordu, % 54,9’u Giresun, % 6,7’si Trabzon ve % 29’u ise diğer illerden geldiği belirlenmiştir. Öğrencilerin % 23,1’i muhasebe ve vergi uygulamaları, % 25,1’i finans - bankacılık ve sigortacılık, %19,5’i yönetim ve organizasyon, % 22,5’i büro yönetimi ve yönetici asistanlığı ve % 9,8’i seyahat, turizm ve eğlence hizmetleri bölümlerinde eğitim almıştır.

5.3.2. Hile Yapma Eğilim Düzeylerine Ait Bulguların Değerlendirilmesi

Bir önceki kısımda yapılan tanımlayıcı analizden sonra, çalışmanın bu kısmında meslek yüksekokulu öğrencilerinin hile yapma eğilim düzeylerinin tespitine yönelik analizler yer almaktadır. Öncelikle hazırlanan anket formunda yer alan 28 maddenin, çalışma konusunu ölçmedeki başarısını tespit edebilmek amacıyla güvenilirlik analizi, iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alpha) hesaplanarak yapılmıştır. Alfa (α) değeri, 0 ile 1 arasında pozitif bir değere sahip olmalıdır. Araştırma ile ilgili olarak yapılan analizde iç tutarlılık katsayısı 0,795 olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan bu değer $0,60 < \alpha < 0,80$ arasında olması ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir (Arıkan, 2007, s. 215).

- Araştırmaya katılan meslek yüksekokulu öğrencilerinin hile yapma eğilim düzeylerinin belirlenmesi ile ilgili oluşturulan ifadelere katılma düzeylerinin dağılımını aşağıdaki

Tablo 2'deki gibi göstermek mümkündür:

Tablo 2. Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Hile Yapma Eğilim Düzeylerinin Belirlenmesi İle İlgili Oluşturulan İfadelere Katılma Düzeylerinin Dağılımı⁴

İfade No	Hile Yapma Eğilim Düzeylerinin Belirlenmesi İle İlgili İfadeler [1]:Kesinlikle Katılıyorum [2]:Katılıyorum [3]:Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum [4]:Katılmıyorum [5]:Kesinlikle Katılmıyorum	FREKANS DAĞILIMI					Ort.
		[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	
1	Her zaman sahip olduklarımdan daha fazlasını elde etmek isterim.	87 (24,2)	111 (30,9)	93 (25,9)	49 (13,6)	19 (5,3)	2,45
2	Şahsi çıkarlarıma düşkün değilim.	90 (25,1)	112 (31,2)	88 (24,5)	42 (11,7)	27 (7,5)	2,45
3	Arkadaşlarım kıskanç olduğumu söylerler.	29 (8,1)	46 (12,8)	53 (14,8)	106 (29,5)	125 (34,8)	3,70
4	Çok önemli olsun veya olmasın her şeye genelde çabuk sinirlenirim.	73 (20,3)	79 (22,0)	94 (26,2)	76 (21,2)	37 (10,3)	2,79
5	Hayatta umduğum ideal amaçlarıma ulaşamadığımı düşündüğümde genelde kendimi değersiz hissederim.	50 (13,9)	88 (24,5)	94 (26,2)	82 (22,8)	45 (12,5)	2,96
6	Arkadaşlarım sevimli ve yardımsever olduğumu söylerler.	145 (40,4)	166 (46,2)	37 (10,3)	7 (1,9)	4 (1,1)	1,77
7	Arkadaşlarım hoşgörülü biri olduğumu söylerler.	141 (39,3)	170 (47,4)	34 (9,5)	12 (3,3)	2 (0,6)	1,79
8	Duygusal ve alıngan biri olduğumu düşünüyorum.	111 (30,9)	103 (28,7)	81 (22,6)	38 (10,6)	26 (7,2)	2,35
9	Başkalarının hataları nedeniyle genelde hata yaparım.	26 (7,2)	42 (11,7)	82 (22,8)	117 (32,6)	92 (25,6)	3,58
10	Arkadaşlarımı genelde diğer tanıdıklarımın uzak tutmaya çalışırım.	20 (5,6)	36 (10)	62 (17,3)	126 (35,1)	115 (32)	3,78
11	Ailemi genelde diğer tanıdıklarımın uzak tutmaya çalışırım.	22 (6,1)	26 (7,2)	53 (14,8)	120 (33,4)	138 (38,4)	3,91
12	Çalışma masamın ve eşyalarımın başkaları tarafından karıştırılmasından hiç hoşlanmam.	165 (46)	106 (29,5)	43 (12)	27 (7,5)	18 (5)	1,96
13	Gizlilikten hoşlanırım.	111 (30,9)	95 (26,5)	87 (24,2)	44 (12,3)	22 (6,1)	2,36
14	Birkaç gün içinde ani bir karar verip ev değiştirebilirim.	36 (10)	33 (9,2)	73 (20,3)	124 (34,5)	93 (25,9)	3,57
15	Birkaç gün içinde ani bir karar verip evlenebilirim.	38 (10,6)	28 (7,8)	40 (11,1)	100 (27,9)	153 (42,6)	3,84
16	Çocuklara karşı hoşgörülüymüdü.	211 (58,8)	106 (29,5)	31 (8,6)	5 (1,4)	6 (1,7)	1,58
17	Hayvanlara karşı hoşgörülüymüdü.	188 (52,4)	117 (32,6)	32 (8,9)	9 (2,5)	13 (3,6)	1,72
18	Alkole karşı bağımlılığım vardır.	17 (4,7)	17 (4,7)	37 (10,3)	69 (19,2)	219 (61)	4,27
19	Başkalarını kontrol etmek için genelde etrafımdakilere bağırırım.	21 (5,8)	25 (7)	90 (25,1)	108 (30,1)	115 (32)	3,75
20	Genel olarak içime kapanır ve başka arkadaşlarımla ilişki minimum düzeye indiririm.	38 (10,6)	52 (14,5)	109 (30,4)	89 (24,8)	71 (19,8)	3,29
21	Genel olarak önemli biri gibi görünmeye çalışırım.	21 (5,8)	51 (14,2)	98 (27,3)	118 (32,9)	71 (19,8)	3,47
22	Arkadaşlarımın benim hakkımda daha iyi düşünmeye sahip olmaları için çabalarım.	73 (20,3)	113 (31,5)	83 (23,1)	52 (14,5)	38 (10,6)	2,64
23	Arkadaşlarım tarafından yapılması gereken işleri de onlar adına ısrarla kendim yapmaya çalışırım.	19 (5,3)	39 (10,9)	98 (27,3)	110 (30,6)	93 (25,9)	3,61
24	Risk almaya severim.	104 (29)	118 (32,9)	92 (25,6)	28 (7,8)	17 (4,7)	2,26
25	Kurallar zaman kaybettirdiği için sevmem, kestirmeden gitmeyi tercih ederim.	56 (15,6)	72 (20,1)	127 (35,4)	73 (20,3)	31 (8,6)	2,86
26	Mezuniyet sonrası bir şirkette sadece üst düzey görevlerde bulunmak isterim.	108 (30,1)	96 (26,7)	98 (27,3)	40 (11,1)	17 (4,7)	2,34
27	Meraklı bir kişiliğe sahibim.	122 (34)	125 (34,8)	76 (21,2)	26 (7,2)	10 (2,8)	2,10
28	Mezuniyet sonrası lüks bir hayat yaşamayı istiyorum.	94 (26,2)	80 (22,3)	123 (34,3)	40 (11,1)	22 (6,1)	2,49

⁴Tablo 2'de yer alan ifadeler, DOĞAN, Z.; NAZLI, E. ve GÜLÇİN, K.(2018). "Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Hile Yapmaya Eğilim Düzeylerinin Tespitine İlişkin Bir Araştırma", başlıklı çalışma için oluşturulan kaynaktan alınmıştır.

(Hesaplanan ortalamalar: 4,25 – 5 = Kesinlikle Katılıyorum, 3,25 – 4,24 = Katılıyorum, 2,25 – 3,24 = Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum, 1,25 – 2,24 = Katılmıyorum, 1,24'e kadar = Kesinlikle Katılmıyorum, şeklinde değerlendirmeye alınmıştır.)

Tablo 2’de görüldüğü gibi, meslek yüksekokulu öğrencilerinin, hile yapma eğilim düzeylerinin belirlenmesi ile ilgili oluşturulan ifadelerden;

“Her zaman sahip olduklarımdan daha fazlasını elde etmek isterim” ifadesine (ortalama 2,45 ile) “Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”,

“Şahsi çıkarlarıma düşkün değilim” ifadesine (ortalama 2,45 ile) “Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”,

“Arkadaşlarım kıskanç olduğumu söylerler” ifadesine (ortalama 3,70 ile) “Katılıyorum”,

“Çok önemli olsun veya olmasın her şeye genelde çabuk sinirlenirim” ifadesine (ortalama 2,79 ile) “Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”,

“Hayatta umduğum ideal amaçlarıma ulaşamadığımı düşündüğümde genelde kendimi değersiz hissederim” ifadesine (ortalama 2,96 ile) “Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”,

“Arkadaşlarım sevimli ve yardımsever olduğumu söylerler” ifadesine (ortalama 1,77 ile) “Katılmıyorum”,

“Arkadaşlarım hoşgörülü biri olduğumu söylerler” ifadesine (ortalama 1,79 ile) “Katılmıyorum”,

“Duygusal ve alıngan biri olduğumu düşünüyorum” ifadesine (ortalama 2,35 ile) “Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”,

“Başkalarının hataları nedeniyle genelde hata yaparım” ifadesine (ortalama 3,58 ile) “Katılıyorum”,

“Arkadaşlarımı genelde diğer tanıdıklarımın uzak tutmaya çalışırım” ifadesine (ortalama 3,78 ile) “Katılıyorum”,

“Ailemi genelde diğer tanıdıklarımın uzak tutmaya çalışırım” ifadesine (ortalama 3,91 ile) “Katılıyorum”,

“Çalışma masamın ve eşyalarımın başkaları tarafından karıştırılmasından hiç hoşlanmam” ifadesine (ortalama 1,96 ile) “Katılmıyorum”,

“Gizlilikten hoşlanırım” ifadesine (ortalama 2,36 ile) “Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”,

“Birkaç gün içinde ani bir karar verip ev değiştirebilirim” ifadesine (ortalama 3,57 ile) “Katılıyorum”,

“Birkaç gün içinde ani bir karar verip evlenebilirim” ifadesine (ortalama 3,84 ile) “Katılıyorum”,

“Çocuklara karşı hoşgörülüyümdür” ifadesine (ortalama 1,58 ile) “Katılmıyorum”,

“Hayvanlara karşı hoşgörülüyümdür” ifadesine (ortalama 1,72 ile) “Katılmıyorum”,

“Alkole karşı bağımlılığım vardır” ifadesine (ortalama 4,27 ile) “Kesinlikle Katılıyorum”,

“Başkalarını kontrol etmek için genelde etrafımdakilere bağırırım” ifadesine (ortalama 3,75 ile) “Katılıyorum”,

“Genel olarak içime kapanır ve başka arkadaşlarımla ilişkiyi minimum düzeye indiririm” ifadesine (ortalama 3,29 ile) “Katılıyorum”,

“Genel olarak önemli biri gibi görünmeye çalışırım” ifadesine (ortalama 3,47 ile) “Katılıyorum”,

“Arkadaşlarımla benim hakkımda daha iyi düşünmeye sahip olmaları için çabalarım” ifadesine (ortalama 2,64 ile) “Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”,

“Arkadaşlarımla tarafından yapılması gereken işleri de onlar adına ısrarla kendim yapmaya çalışırım” ifadesine (ortalama 3,61 ile) “Katılıyorum”,

“Risk almayı severim” ifadesine (ortalama 2,26 ile) “Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”,

“Kurallar zaman kaybettirdiği için sevmem, kestirmeden gitmeyi tercih ederim” ifadesine (ortalama 2,86 ile) “Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”,

“Mezuniyet sonrası bir şirkette sadece üst düzey görevlerde bulunmak isterim” ifadesine (ortalama 2,34 ile) “Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”,

“Meraklı bir kişiliğe sahibim” ifadesine (ortalama 2,10 ile) “Katılmıyorum”,

“Mezuniyet sonrası lüks bir hayat yaşamayı istiyorum” ifadesine (ortalama 2,49 ile) “Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”,

Tablo 2’den elde edilen sonuçlara göre; ankete katılan meslek yüksekokulu öğrencilerinin hile yapma eğilim düzeylerinin belirlenmesi için oluşturulan ifadelerden; “alkole karşı bağımlılığım vardır” ifadesine “kesinlikle katıldıkları” tespit edilmiştir. “Arkadaşlarımla kıskanç olduğumu söylerler”, “başkalarının hataları nedeniyle genelde hata yaparım”, “arkadaşlarımla genelde diğer tanıdıklarımın uzak tutmaya çalışırım”, “ailemi genelde diğer tanıdıklarımın uzak tutmaya çalışırım”, “birkaç gün içinde ani bir karar verip ev değiştirebilirim”, “birkaç gün içinde ani bir karar verip evlenebilirim”, “başkalarını kontrol etmek için genelde etrafımdakilere bağırırım”, “genel olarak içime kapanır ve başka arkadaşlarımla ilişkiyi minimum düzeye indiririm”, “genel olarak önemli biri gibi görünmeye

çalışırım”, “arkadaşlarım tarafından yapılması gereken işleri de onlar adına ısrarla kendim yapmaya çalışırım”, ifadelerine “katıldıkları” tespit edilmiştir.

Ankete katılan meslek yüksekokulu öğrencilerinin, “arkadaşlarım sevimli ve yardımsever olduğumu söylerler”, “arkadaşlarım hoşgörülü biri olduğumu söylerler”, “çalışma masamın ve eşyalarımın başkaları tarafından karıştırılmasından hiç hoşlanmam”, “çocuklara karşı hoşgörülüyümdür”, “hayvanlara karşı hoşgörülüyümdür”, “meraklı bir kişiliğe sahibim” ifadelerine “katılmadıkları” tespit edilmiştir. Bununla birlikte meslek yüksekokulu öğrencilerinin diğer kalan ifadeler ise “ne katılıyorum ne katılmıyorum” şeklinde cevap vererek görüş belirtmekten kaçındıkları tespit edilmiştir.

- Ankete katılan meslek yüksekokulu öğrencilerinin demografik özelliklerine göre hile yapma eğilim düzeylerinin belirlenmesi ile ilgili oluşturulan ifadeler katılma düzeyleri arasında bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek için uygulanan t – testi (Independent – Samples T Test), Levene testi, tek yönlü varyans (One – Way ANOVA) testi ve Welch testine ait bulguları aşağıdaki Tablo 3’teki gibi göstermek mümkündür:

Tablo 3. Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Demografik Özelliklerine Göre Hile Yapma Eğilim Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Oluşturulan İfadelere Katılma Düzeylerinin Değişimi

	N	Ortalama	Standart Sapma	Levene (p)	t	P
Cinsiyet						
Kadın	204	2,93	0,441	0,790	- 3,935	0,000
Erkek	155	2,74	0,440			
Sınıf						
Birinci Sınıf	125	2,90	0,405	0,128	1,956	0,051
İkinci Sınıf	234	2,81	0,469			
Gelir					F	
0 – 400 TL	163	2,89	0,434	0,338	2,318	0,075
401 – 800 TL	82	2,74	0,407			
801 – 1.200 TL	55	2,81	0,519			
1.201 TL ve üzeri	59	2,89	0,464			
Memleket						
Ordu	34	2,95	0,486	0,733	1,409	0,240
Giresun	197	2,86	0,445			
Trabzon	24	2,87	0,378			
Diğer	104	2,78	0,458			
Bölümler (Normal Öğretim ve İkinci Öğretim)						Welch (p)
Muhasebe ve Vergi Uygulamaları	83	2,90	0,467	0,004	3,160	0,016
Finans - Bankacılık ve Sigortacılık	90	2,82	0,371			
Yönetim ve Organizasyon	70	2,92	0,385			
Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı	81	2,70	0,475			
Seyahat, Turizm ve Eğlence Hizmetleri	35	2,94	0,575			

Tablo 3’te görüldüğü gibi, meslek yüksekokulu öğrencilerinin;

- Cinsiyetlerine göre hile yapma eğilim düzeylerinin belirlenmesi ile ilgili oluşturulan ifadeler katılma düzeyleri arasında bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek için t – testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ortalama değerler; kadın öğrenciler için 2,93 puan, erkek öğrenciler için 2,74 puan olarak belirlenmiştir. T – testi analizinden elde edilen $p=0,000$ değeri $p<0,05$ olduğu için, meslek yüksekokulu öğrencilerinin, **cinsiyetlerine göre** hile yapma eğilim düzeylerini belirlemeye yönelik oluşturulan ifadeler katılma düzeyleri arasında istatistiksel olarak bir fark olduğu tespit edilmiş ve bu nedenle H1a hipotezi kabul edilmiştir.
- Sınıflarına göre hile yapma eğilim düzeylerinin belirlenmesi ile ilgili oluşturulan ifadeler katılma düzeyleri arasında bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek için t – testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ortalama değerler; birinci sınıf öğrencileri için 2,90 puan, ikinci sınıf öğrencileri için 2,81 puan olarak belirlenmiştir. T – testi analizinden elde edilen $p=0,051$ değeri $p>0,05$ olduğu için, meslek yüksekokulu öğrencilerinin, **sınıflarına göre** hile yapma eğilim düzeylerini belirlemeye yönelik oluşturulan ifadeler katılma düzeyleri arasında istatistiksel olarak bir fark olmadığı tespit edilmiş ve bu nedenle H1b hipotezi reddedilmiştir.
- Gelirlerine göre hile yapma eğilim düzeylerinin belirlenmesi ile ilgili oluşturulan ifadeler katılma düzeyleri arasında bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi (One – Way ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ortalama değerler; 0 – 400 TL arasında gelire sahip öğrenciler için 2,89 puan, 401 TL – 800 TL arasında gelire sahip öğrenciler için 2,74 puan, 801 – 1.200 TL arasında gelire sahip öğrenciler için 2,81 puan, 1.201 TL ve üzeri gelire sahip öğrenciler için 2,89 puan olarak belirlenmiştir. Tek yönlü varyans analizinden elde edilen $p=0,075$ değeri $p>0,05$ olduğu için, meslek yüksekokulu öğrencilerinin, **gelirlerine göre** hile yapma eğilim düzeylerini belirlemeye yönelik oluşturulan ifadeler katılma düzeyleri arasında istatistiksel olarak bir fark olmadığı tespit edilmiş ve bu nedenle H1c hipotezi reddedilmiştir.
- Memleketlerine göre hile yapma eğilim düzeylerinin belirlenmesi ile ilgili oluşturulan ifadeler katılma düzeyleri arasında bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi (One – Way ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ortalama değerler; memleketi Ordu olan öğrenciler için 2,95 puan, memleketi Giresun olan öğrenciler için 2,86 puan, memleketi Trabzon olan öğrenciler için 2,87 puan,

memleketleri diğer iller olan öğrenciler için 2,78 puan olarak belirlenmiştir. Tek yönlü varyans analizinden elde edilen $p=0,240$ değeri $p>0,05$ olduğu için, meslek yüksekokulu öğrencilerinin, **memleketlerine göre** hile yapma eğilim düzeylerini belirlemeye yönelik oluşturulan ifadelere katılma düzeyleri arasında istatistiksel olarak bir fark olmadığı tespit edilmiş ve bu nedenle H_1 d hipotezi reddedilmiştir.

- Bölümlerine göre hile yapma eğilim düzeylerinin belirlenmesi ile ilgili oluşturulan ifadelere katılma düzeyleri arasında bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla grup varyanslarının türdeş olmamasından dolayı Welch testi ve Games – Howell testi yapılarak hangi bölümler arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda ortalama değerler; muhasebe ve vergi uygulamaları öğrencileri için 2,90 puan, finans - bankacılık ve sigortacılık öğrencileri için 2,82 puan, yönetim ve organizasyon öğrencileri için 2,92 puan, büro yönetimi ve yönetici asistanlığı öğrencileri için 2,70 puan, seyahat, turizm ve eğlence hizmetleri öğrencileri için 2,94 puan olarak belirlenmiştir. Grup varyansları türdeş olmadığı için yapılan Welch analizi sonucunda $p= 0,016$ değeri belirlenmiştir. Belirlenen p değeri $p<0,05$ olduğu için, meslek yüksekokulu öğrencilerinin, **bölümlerine göre** hile yapma eğilim düzeylerini belirlemeye yönelik oluşturulan ifadelere katılma düzeyleri arasında istatistiksel olarak bir fark olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen bu farkın hangi bölümler arasında olduğunu belirlemek amacıyla Games – Howell testi yapılmıştır. Bu test grup varyanslarının türdeş olmamasından dolayı tercih edilmiştir (İslamoğlu ve Alnıaçık, 2013, s. 313). Yapılan Games – Howell testine ait bölümlerin karşılaştırılma sonuçlarını aşağıdaki Tablo 4'teki gibi göstermek mümkündür:

Tablo 4. Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Bölümleri Arasında Games – Howell Testi Karşılaştırma Tablosu

Games - Howell		Ortalamalar Arasındaki Fark	Standart Hata	p
Bölümünüz	Bölümünüz			
Muhasebe ve Vergi Uygulamaları	Finans - Bankacılık ve Sigortacılık	,08523	,06444	,678
	Yönetim ve Organizasyon	-,02311	,06883	,997
	Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı	,19775	,07355	,060
	Seyahat, Turizm ve Eğlence Hizmetleri	-,03586	,10987	,997
Finans - Bankacılık ve Sigortacılık	Muhasebe ve Vergi Uygulamaları	-,08523	,06444	,678
	Yönetim ve Organizasyon	-,10833	,06035	,380
	Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı	,11252	,06569	,429
	Seyahat, Turizm ve Eğlence Hizmetleri	-,12109	,10477	,776
Yönetim ve Organizasyon	Muhasebe ve Vergi Uygulamaları	,02311	,06883	,997
	Finans - Bankacılık ve Sigortacılık	,10833	,06035	,380
	Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı	,22086*	,07000	,016
	Seyahat, Turizm ve Eğlence Hizmetleri	-,01276	,10752	1,000
Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı	Muhasebe ve Vergi Uygulamaları	-,19775	,07355	,060
	Finans - Bankacılık ve Sigortacılık	-,11252	,06569	,429
	Yönetim ve Organizasyon	-,22086*	,07000	,016
	Seyahat, Turizm ve Eğlence Hizmetleri	-,23361	,11061	,230
Seyahat, Turizm ve Eğlence Hizmetleri	Muhasebe ve Vergi Uygulamaları	,03586	,10987	,997
	Finans - Bankacılık ve Sigortacılık	,12109	,10477	,776
	Yönetim ve Organizasyon	,01276	,10752	1,000
	Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı	,23361	,11061	,230

Tablo 4’te görüldüğü gibi, meslek yüksekokulu öğrencilerinin, **bölümlerine göre** hile yapma eğilim düzeylerini belirlemeye yönelik oluşturulan ifadeler katılma düzeyleri arasında istatistiksel olarak tespit edilen farkın hangi bölümler arasında olduğunu belirlemek için Games – Howell testi yapılmıştır. Yapılan test sonucuna göre elde edilen veriler doğrultusunda, $p= 0,016$ olarak belirlenmiştir. Bu değer, $p<0,05$ olduğu için sadece yönetim ve organizasyon bölümü öğrencileri ile büro yönetimi ve yönetici asistanlığı bölümü öğrencileri arasında anlamlı farklılık gözükmemektedir. Bu veriler doğrultusunda; meslek yüksekokulu öğrencilerinin **bölümlerine göre** hile yapma eğilim düzeylerini belirlemeye yönelik oluşturulan ifadeler katılma düzeyleri arasında istatistiksel olarak bir fark olduğu tespit edilmiş ve bu nedenle H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

6. SONUÇ

İşletmelerde kasıtlı olarak insanları yanıltmak amacıyla yapılan hareketler, hilenin oluşmasına neden olmaktadır. Hile, işletmelerde farklı kademelerde görev yapan personel ve yöneticiler tarafından gerçekleştirilebilmektedir. İşletmelerin muhasebe bölümlerinde çalışan

personellerin işletmenin vergi matrahını düşük göstermesi amacı ile işlemlere ait kayıtlarda ve belgelerde kasıtlı olarak yapacakları gizlemeler de muhasebe hilelerine neden olmaktadır. Bu hileler, işletmelerde üretilecek bilgilerin kalitesini düşürmektedir. İşletme ile ilgili kalitesiz bilgi elde eden bilgi kullanıcıları bu nedenden dolayı yanlış kararlar alabilmektedir. Bu yüzden, alınacak kararları etkileyen bilgilerin üretiminden sorumlu olan çalışanların alacakları eğitim büyük bir önem taşımaktadır.

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda muhasebe dersleri alan 359 adet öğrenciye ait veriler çalışmada değerlendirmeye tabi tutulmuş, verilerin dikkate alınması ile yapılan çeşitli analizler ve bu analizlere ait sonuçlar aşağıdaki gibi tespit edilmiştir.

Ankete katılanların demografik özelliklerine göre, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin % 56,8'i kadın, % 65,2'si ikinci sınıflardan oluşmaktadır. Ankete katılan öğrencilerin % 45,4'ü 0 – 400 TL gelire sahip, % 54,9'nun memleketi Giresun'dur. Ankete katılan öğrencilerin % 23,1'i muhasebe ve vergi uygulamaları, % 25,1'i finans - bankacılık ve sigortacılık, %19,5'i yönetim ve organizasyon, % 22,5'i büro yönetimi ve yönetici asistanlığı ve % 9,8'i seyahat, turizm ve eğlence hizmetleri bölümlerinde eğitim almıştır.

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda muhasebe dersleri alan öğrencilerin hile yapma eğilim düzeylerinin belirlenmesine yönelik oluşturulan ifadelere katılma düzeyleri, öğrencilerin verdikleri cevapların ortalamasına göre; “arkadaşlarım kıskanç olduğumu söylerler”, “başkalarının hataları nedeniyle genelde hata yaparım”, “arkadaşlarımı genelde diğer tanıdıklarımın uzak tutmaya çalışırım”, “ailemi genelde diğer tanıdıklarımın uzak tutmaya çalışırım”, “birkaç gün içinde ani bir karar verip ev değiştirebilirim”, “birkaç gün içinde ani bir karar verip evlenebilirim”, “başkalarını kontrol etmek için genelde etrafımdakilere bağırırım”, “genel olarak içime kapanır ve başka arkadaşlarımla ilişkiyi minimum düzeye indiririm”, “genel olarak önemli biri gibi görünmeye çalışırım”, “arkadaşlarım tarafından yapılması gereken işleri de onlar adına ısrarla kendim yapmaya çalışırım”, ifadelerine “katıldıkları” tespit edilmiştir.

Araştırmada, ankete katılan meslek yüksekokulu öğrencilerinin demografik özelliklerine göre hile yapma eğilim düzeylerinin belirlenmesi ile ilgili oluşturulan ifadelere katılma düzeyleri arasında bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek için t – testi (Independent – Samples T Test), Levene testi, tek yönlü varyans (One – Way ANOVA) testi ve Welch testi uygulanmıştır. Uygulanan testler sonucunda;

- Meslek yüksekokulu öğrencilerinin, **cinsiyetlerine göre** hile yapma eğilim düzeylerini belirlemeye yönelik oluşturulan ifadelere katılma düzeyleri arasında istatistiksel olarak

bir fark olduğu tespit edilmiş ve bu nedenle H1a hipotezi kabul edilmiştir.

- Meslek yüksekokulu öğrencilerinin, **sınıflarına göre** hile yapma eğilim düzeylerini belirlemeye yönelik oluşturulan ifadeler katılma düzeyleri arasında istatistiksel olarak bir fark olmadığı tespit edilmiş ve bu nedenle H1b hipotezi reddedilmiştir.
- Meslek yüksekokulu öğrencilerinin, **gelirlerine göre** hile yapma eğilim düzeylerini belirlemeye yönelik oluşturulan ifadeler katılma düzeyleri arasında istatistiksel olarak bir fark olmadığı tespit edilmiş ve bu nedenle H1c hipotezi reddedilmiştir.
- Meslek yüksekokulu öğrencilerinin, **memleketlerine göre** hile yapma eğilim düzeylerini belirlemeye yönelik oluşturulan ifadeler katılma düzeyleri arasında istatistiksel olarak bir fark olmadığı tespit edilmiş ve bu nedenle H1d hipotezi reddedilmiştir.
- Meslek yüksekokulu öğrencilerinin, **bölümlerine göre** hile yapma eğilim düzeylerini belirlemeye yönelik oluşturulan ifadeler katılma düzeyleri arasında istatistiksel olarak bir fark olduğu tespit edilmiş ve bu nedenle H1e hipotezi kabul edilmiştir.

Hile yapanların karakteristik özellikleri arasında yer alan ve araştırmaya katılan meslek yüksekokulu öğrencilerinin vermiş oldukları cevaplara göre yapılan analiz sonucunda ortalama değerleri 2,25'ten büyük olan ifadeler değerlendirildiğinde;

- Her zaman sahip olduklarından daha fazlasını elde etmek istemektedirler.
- Arkadaşları kıskanç olduğunu söylemektedirler.
- Çok önemli olsun veya olmasın her şeye genelde çabuk sinirlenmektedirler.
- Hayatta umdukları ideal amaçlarına ulaşamadıklarını düşündüklerinde genelde kendilerini değersiz hissetmektedirler.
- Kendilerinin duygusal ve alıngan biri olduğunu düşünmektedirler.
- Başkalarının hataları nedeniyle genelde hata yapmaktadırlar.
- Arkadaşlarını genelde diğer tanıdıklarından uzak tutmaya çalışmaktadırlar.
- Ailelerini genelde diğer tanıdıklarından uzak tutmaya çalışmaktadırlar.
- Gizlilikten hoşlanmaktadırlar.
- Birkaç gün içinde ani bir karar verip ev değiştirebilmektedirler.
- Birkaç gün içinde ani bir karar verip evlenebilmektedirler.
- Alkole karşı bağımlılıkları vardır.
- Başkalarını kontrol etmek için genelde etrafındakilere bağırmaktadırlar.
- Genel olarak içlerine kapanmakta ve başka arkadaşları ile ilişkilerini minimum düzeye indirmektedirler.

- Genel olarak önemli biri gibi görünmeye çalışmaktadırlar.
- Arkadaşlarının kendi haklarında daha iyi düşünceye sahip olmaları için çabalamaktadırlar.
- Arkadaşları tarafından yapılması gereken işleri de onlar adına ısrarla kendileri yapmaya çalışmaktadırlar.
- Risk almayı sevmektedirler.
- Kurallar zaman kaybettirdiği için sevmemekte, kestirmeden gitmeyi tercih etmektedirler.
- Mezuniyet sonrası bir şirkette sadece üst düzey görevlerde bulunmak istemektedirler.
- Mezuniyet sonrası lüks bir hayat yaşamayı istemektedirler.

Yukarıda da belirtildiği gibi bu sonuçlar doğrultusunda, araştırmaya katılan Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin hile yapma eğilimli olduklarını söylemek mümkündür. Fakat bu öğrencilerin hile yapan kişilerde görüldüğü tespit edilen bazı karakteristik özelliklere ait olan ifadelere katılmış olarak, bazı özellikler konusunda ise görüş belirtmekten kaçınma şeklinde cevaplar vermeleri bu öğrencilerin kesin olarak hile yapma eğilimli oldukları ya da hile yapacakları anlamını taşımamaktadır. Hile yapmaya eğilimli olanların karakteristik özelliklerinin çoğunu taşımasına rağmen görev yaptığı işletmede hileye başvurmayan, dürüst kalabilen ve başarılı bir şekilde çalışan pek çok kişinin var olduğu dikkat edilmesi gereken bir noktadır. Bu nedenle, meslek yüksekokullarından mezun olduktan sonra işletmelerde çalışacak olan öğrencilerin dürüst ve başarılı bir şekilde görevlerini yerine getirerek, işletme ile ilgili kaliteli ve doğru bilgi üretimine katkı sağlamaları amacıyla eğitim hayatlarında iş ahlakı ve iş etiğine ait kuralların benimsetilmiş bir şekilde öğretilmesi gerekliliği büyük bir önem taşımaktadır. Yapılan bu araştırmadan elde edilen sonuçlar, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda muhasebe dersleri alan öğrenciler ile sınırlı olduğu için elde edilen bulguların genelleştirilebilmesi mümkün değildir. Bu nedenle, meslek yüksekokulları öğrencilerinin hile yapma eğilim düzeylerinin genelleştirilebilmesi için kullanılan ölçeğin farklı üniversitelerde öğrenimine devam eden meslek yüksekokulu öğrencilerine de uygulanarak analize tabi tutulması araştırmacılara tarafımızca önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- ACFE (2018), Report To The Nations 2018 Global Study On Occupational Fraud And Abuse, <https://www.acfe.com/report-to-the-nations/2018/>. 05.02.2019.
- ANUK, S. A. (2015), Muhasebe Hata ve Hileleri İle Muhasebe Mesleğinde Etik. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ARIKAN, R. (2007), Araştırma teknikleri ve rapor hazırlama. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- BAYRAKTAROĞLU, H. (2016), “İşletmelerde Muhasebe Hata ve Hilelerinin Önlenmesinde Etkin İç Denetimin Rolü ve Önemi Üzerine Bir Alan Araştırması”, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 18(1): 185 – 214.
- DERAN, A.; ERDURU, İ. ve KELEŞ, D. (Ekim 2016), “Muhasebe Meslek Mensuplarının Mesleki Sorunları ve Meslek Odalarından Beklentilerinin Demografik Özellikler ve Faaliyet Gösterilen Ekonomik Çevre Açısından Değerlendirilmesi: Ordu Örneği”, Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 16(32): 84 – 109.
- DOĞAN, Z.; NAZLI, E. ve GÜLÇİN, K. (2018), “Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Hile Yapmaya Eğilim Düzeylerinin Tespitine İlişkin Bir Araştırma, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11(61): 799 – 810.
- ERTURĞUL, A. N. (2014), “Hilenin İnsan Kaynakları Politikaları İle İlişkisi ve Ampirik Bir Çalışma”, Muhasebe ve Denetime Bakış, 13(41): 109 – 125.
- HAFTACI, V. (2014), Muhasebe denetimi, 3. Baskı, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- HATUNOĞLU, Z.; KOCA, N. ve KILLI, M. (2012), “İç Kontrolün Muhasebe Sistemindeki Hata ve Hilelerin Önlenmesindeki Rolü Üzerine Bir Alan Çalışması”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(20): 169 – 189.
- İSLAMOĞLU, A. H. ve ALNIAÇIK, Ü. (2013), Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- KARACAN, S. ve UYGUN, R. (2012), Tekdüzen muhasebe sistemi ve uluslararası denetim standartları ile uyumlu denetim ve raporlama. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- KAVAL, H. (2005), Uluslararası finansal raporlama standartları (IFRS / IAS) uygulama örnekleri ile muhasebe denetimi. Ankara: Gazi Kitabevi.
- KÜÇÜK, İ. (2008), Finansal Raporlamada Hile – Manipülasyonlar ve Önlenmesi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ŞENLİK, C. Ö. (2010), “Hilenin Nedenleri ve Hile Yapanların Karakteristik Özellikleri” <http://www.vergi.tc/makaledetay/sizdengelenler/hilenin-nedenleri-ve-hile-yapanların-karakteristik-ozellikleri/f30172d9-dc6a-43df-8a56-91b97436575a>, 07.02.2019.
- TÜRK DİL KURUMU, 05.02.2019.